

MEDEDELINGENBLAD

Ampt Epe

NO. 53 DECEMBER 1980.

RÉDACTIE: R. Paasman, Beekstraat 46, Epe.
Tel.: 05780 - 12048.

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis
toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging
"Ampt Epe".

"AMPT EPE"

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE.

De vereniging stelt zich o.m. tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling
voor de geschiedenis van de Gemeente Epe.

Lidmaatschap f 15,-- per jaar.

Bestuur:

Voorzitter: : G.S. van Lohuizen,
IJsseldijk 12, Veessen.
Tel.: 05783 - 245.

Secretaris : W. van Putten,
Hoofdstraat 80, Epe.
Tel.: 05780 - 13579.

Penningmeester : C. Stork
Dellenparkweg 8, Epe.
Tel.: 05780 - 13090.

Leden : W. Terwel,
F. Zandstra.

Giro: 119.40.15. t.n.v. Penningmeester "Ampt Epe" te Epe.

Inhoud

De zaak van de ongewenste kerkvoogd door W. Terwel.	3
Het onderwijs in Epe in de eerste helft van de 19e eeuw (3) door R. Paasman.	6
Onderwijsproblemen in Oene door D.J. Roelofs.	11
Geschiedenis van de Eper Brandweer (3) Onaangenaamheden bij een brand door W. van Putten.	16
Heeft Epe de tram gemist? (1) door F. Zandstra.	24
Lijst van Onroerende Monumenten in de gemeente Epe volgens art. 8 van de Monumentenwet door G.S. van Lohuizen.	26

De zaak van de ongewenste kerkvoogd

18 november 1856, kerkvoogden en notabelen van de Ned. Herv. Gemeente Vaassen zijn in gecombineerde vergadering bijeen en aan de orde is de verkiezing van een tweetal kerkvoogden in de plaats van P. Heering en Joh. Brouwer, die zullen aftreden. De notabelen hebben daags te voren een schriftelijke stemming hiervoor gehouden en zij overhandigen de kerkvoogden een vijftal stembriefjes. Na opening blijkt dat tot nieuwe kerkvoogden zijn gekozen Jan Mulder en Cornelis Buitenhuis. De zaak is hiermee dus weer in kannen en kruiken zal men denken, maar zo simpel gaat het deze keer toch niet. Uit enkele bewaard gebleven afschriften van verzonnen brieven alsmede enkele ingekomen stukken van het Provinciaal College van Toezicht over de kerkelijke administratie der Hervormden in Gelderland, kunnen we een en ander reconstrueren. Uit een afschrift van een ongedateerd en niet ondertekend schrijven aan bovenvermeld College maken een aantal lidmaten bezwaar tegen de benoeming van Cornelis Buitenhuis. Men verwijst hiervoor naar artikel 11 van het reglement op de administratie der kerkelijke fondsen en de kosten van de eredienst bij de Hervormde Gemeente in de Provincie Gelderland.

ART. 11.

Kerkvoogden moeten benoemd worden uit de aanzienlijkste en bekwaamste ledematen der gemeenten, welke (voor zoo verre de geringheid van het getal der daartoe bevoegde gemeente-leden zulks niet volstrekt onmogelijk maakt) bij de benoeming elkander niet nader zullen mogen bestaan dan den vierden graad van bloedverwantschap of zwagerschap; opkomende zwagerschap echter zal de continuatie van een reeds zitting hebbend lid niet verhinderen, maar wel deszelfs nieuwe benoeming.

Dit artikel vermeldt nl.Kerkvoogden moeten worden benoemd uit de aanzienlijkste en bekwaamste ledenmaten der gemeenten...., en men is van mening dat Buitenhuis niet aan deze voorwaarde voldoet,.... dewijl hij een klein winkeltje en tapperij heeft en voor het overige met een mars aan de deuren koopwaar uitvent, zodat door zijn benoeming de betrekking van kerkvoogd niet alleen zeer verlaagd zou worden, maar ook de kerkelijke zaken zeker min of meer lijden Zij verzoeken het College van Toezicht de keuze van C. Buitenhuis tot kerkvoogd te doen vernietigen.

Vermoedelijk heeft dit college bij de notabelen om nadere inlichtingen verzocht, want in een copie-schrijven van 11 januari 1857 delen de notabelen Huiskamp en Smit, de Heren van Toezicht mee, dat de stemming niet correct is verlopen en dat zij gehandeld hebben in strijd met artikel 16 van het al eerder genoemd reglement, dat ondermeer voorschrijft dat de notabelen zelfstandig vergaderen voor de verkiezing van kerkvoogden en dat voor de duur van zo'n vergadering uit hun midden een voorzitter en secretaris worden benoemd, die dan na afloop het resultaat van de verkiezing aan de kerkvoogden meedelen. Verder verklaren zij dat Buitenhuis, die eerst notabel was, de vereiste meerderheid heeft verkregen door op zich zelf te stemmen. Ook verklaren zij, dat er voldoende aanzienlijke en bekwame kandidaten voor de betrekking van kerkvoogd beschikbaar zijn. Bij schrijven van 6 februari 1857 verklaart het Prov. College de gehouden stemming nietig en nodigt de notabelen uit tot een nieuwe stemming over te gaan, met in achtname van de artikelen van het reglement. Bij de nieuwe verkiezing worden J. Mulder en G. Langen gekozen. Nu klimt Buitenhuis in de pen om zich bij het Prov. College te beklagen.

Hij verklaart dat hij overal buitengehouden wordt en ook niet is opgeroepen om bij de tweede stemming aanwezig te zijn. Hij schrijft over zijn gekrenkte eer en zedelijke overtuiging en verzoekt in zijn rechten als notabel te worden gehandhaafd. Zijn verzoek wordt

ondersteund door een schrijven van enkele lidmaten onder aanvoering van een tweetal renteniers, te weten H.W. Berenbak en J.W. Bakker Striep. Zij vinden Buitenhuis "genoegzaam bekwaam" om voor de betrekking van kerkvoogd in aanmerking te komen.

Conelis is winkelier, al twee jaar notabel en kiezer van de leden der Tweede Kamer der Staten Generaal. Een algemeen geacht lid onzer gemeente heeft een zeer grievende behandeling ondergaan, aldus het schrijven. Zij willen Buitenhuis dan ook weer erkend zien als notabel. Op 14 maart 1857 vraagt het Prov. College van Toezicht om nadere informatie.

In een uitvoerig schrijven motiveren de kerkvoogden hun handelwijze. "Buitenhuis heeft zijn plaats in de kerk als notabel verlaten, en heeft zitting genomen in de bank der kerkvoogden, dus zelf te kennen gegeven niet meer als notabel maar als kerkvoogd aangemerkt te worden". Op grond van artikel 14, alinea 3 laatste zinsnede van het al eerder genoemd reglement, menen zij juist te hebben gehandeld en zijn van mening dat het Prov. College een zelfde mening zal zijn toegedaan.

ART. 14. ALINEA 3.

De eerste aftreding wordt door het lot beslist. Zoodanige verkiezing door Notabelen heeft mede plaats bij tusschentijds voorvallende vacatures. Notabelen, tot kerkvoogd benoemd wordende en die functie aanvaardende, houden daardoor op notabelen te zijn.

Voor de Heren Berenbak en Bakker Striep hebben de kerkvoogden niet veel goede woorden over. De eerstgenoemde wordt door hen omschreven als "een gewezen schoenmaker uit Den Haag, die eerst sinds mei j.l. hier in Vaassen woont en waarvan nog niet eens bekend is of hij wel lidmaat is, de tweede "iemand" is in 1854 uit Amsterdam als lidmaat ingekomen". Beide heren, aldus de kerkvoogden, willen zich bij voorkomende gelegenheden graag op de voorgrond plaatsen en hebben meer zich zelve dan het waarachtig welzijn der gemeente op het oog.

Op 8 april 1857 worden de kerkvoogden door het Prov. College van Toezicht in het gelijk gesteld. Men is een ongewenst kerkvoogd en notabel kwijt.

Bron:
Archief Kerkvoogdij Ned. Herv. Gemeente
Vaassen

W. Terwel.

Het onderwijs in Epe in de eerste helft van de 19e eeuw (3)

Ondanks de afwijzing van het verzoek om een ondermeester uit de Ambtskas te bezoldigen, stelde meester Pijkeren zo'n persoon aan en betaalde die uit eigen middelen.

Intussen werd het werk van de schoolmeesters nog verzaamd door de invoering van het metrieke stelsel. Het onderwijs hierin werd, volgens de hoofdschout, vooral op het platteland erg verwaarloosd. Dit kwam vooral, omdat het metrieke stelsel tot de rekenkunde werd gerekend en voor het onderwijs in rekenen moest allerwegen een hoger schoolgeld worden betaald. Minder goeude ouders konden dat niet betalen. De hoofdschout was van mening, dat het bevorderlijk zou zijn "de respectieve Schoolonderwijzers uit te noodigen aan de jeugd, hoewel de rekenkunde nog niet beoefenende de kennis en vatbaarheid van hetzelfde Stelsel mede te deelen en inteplanten". Dit mocht niet tot verhoging van de schoolgelden leiden, maar als de meesters "dezen hunnen pligt naar wensch volbrengen zullen ze een jaarlijks douceur" uit de ambtskas ontvangen.

Voor de onderwijzer in Epe f 12,-- en voor die in Vaassen en Oene respectievelijk f 10,-- en f 8,-- "min of meer geevenredigd naar het getal kinderen,

dat de Scholen bezoekt". Uit latere verslagen blijkt dat dit onderwijs inderdaad werd ingevoerd.

Omstreeks dezelfde tijd begon meester Pijkeren druk uit te oefenen op het Plaatselijk Bestuur om een toelage uit de Ambtskas te krijgen. Op 16 okt. 1821 schreef hij de volgende brief:

AAN HET PLAATSELIJK BESTUUR DES AMBTS EPE.

Mijne Heeren!

Ik neem de vrijheid UE. door dezen ter kennis te brengen, dat ik gepasseerden Zaterdag het genoegen had, een schoolbezoek te ontvangen van Den Heer Hoofd Inspecteur van het Middelbaar en lager onderwijs benevens van Den Heer Schoolopziener van dit District. Bij het uitgaan uit de school zeide mij de Heer Schoolopziener als terloops, dat de onderwijzersplaats te Putten vacant ware en zoo ik genegenheid voor die plaats had, hij dan wilde zorgen dat het mij niet zoude mislukken. Even zeer terloops antwoordde ik ZEd. dat ik, schoon ongaarne Epe willende verlaten, dat aanbod niet geheel konde van de hand wijzen, doordien ik zeer duidelijk bemerkte dat de inkomsten aan deze plaats verbonden, mij, na aftrek der kosten voor den ondermeester, geen bestaan opleverden. Hierop ontving ik Zondagavond den hierbij zijnden brief. (Deze brief hebben we niet kunnen vinden R.P.). Ik wilde echter denzelven niet beantwoorden zonder UE. vooraf met den inhoud van denzelven bekend gemaakt te hebben, terwijl ik tevens de Vrijheid neem, UE. onder den aandacht te brengen, dat ik in den verledene jare, al mijne inkomsten als koster en Schoolmr., nauwkeurig heb aangeteekend, waarvan de Schoolpenningen bedroegen eene somme van f 388-2-8, daaronder gerekend, het geene ik extra in de School voor bijzonder Onderwijs ontvangen heb (? R.P.). De inkomsten als koster bedroegen met al de emolumenten f 119-3-., dus te zamen f 457-5-8. Hieraf de kosten voor den ondermeester, berekene die op f 150-.-., rest nog f 307-5-8.

Gij E. zult naar billijkheid hieruit zeer ligt be-

seffen, dat dit, niet slechts geene beloning is, geëvenredigd aan de werkzaamheden dier posten, maar ook geen behoorlijk bestaan oplevert.

Mijn vriendelijk en minzaam verzoek is dan, dit een en ander in UE, ernstige overweging te willen nemen, en ware het Gij E. kondet goedvinden, mijne inkomsten met eenige toelage te vermeerderen, zoodanig, dat dezelve een gematigd bestaan opleverden, zoude ik volvaardig voor het aanbod in nevengaande brief vermeld, en alle verdere aanmerkingen die daaruit konden voortvloeijen, beleefdelijk bedanken.

Na vriendelijk verzoek om zoo spoedig mogelijk met den inhoud van UE. besluit bekend te mogen worden, teekene ik mij:

Mijne Heeren

Epe d 16 Octob. 1821
UE.Dienstw. Dienr. J. Pijkeren

Reeds vier dagen later, op 20 okt. 1821 werd het verzoek door het Gemeentelijk Bestuur behandeld: Op een verzoek van Jacob Pijkeren, schoolonderwijzer te Epe, om "eenige toelage te ontvangen en daardoor zijn sober bestaan eenigzints verbeterd te zien, zijn de volgende deliberaties gevallen":

1. De meester heeft op eigen kosten een ondermeester, voorzien van een "rang", aangesteld. Dit was nodig, omdat er zeer veel leerlingen zijn die doelmatig en "op den nieuwen voet ingerigt" onderwijs ontvangen. De meester kan geen "genoegzaam bestaan" meer leiden, nu hij die ondermeester zelf betaalt.
2. Men is ervan overtuigd dat er voor de jeugd in Epe veel aan gelegen is, "om bij voortduring de nuttige lessen en het uitmuntend onderwijs van dezen zoo verdienstelijken onderwijzer te genieten, waarvan men de aangename vruchten reeds meer-malen heeft gesmaakt". Daarom moet de meester geholpen worden. De Raad besluit, ondanks de slechte staat van de Gemeentekas "als bewijs van bereidwilligheid ter beloning van verdiensten en ter

bevordering van het heil der Jeugd" een jaarlijkse toelage van f 60,-- aan de tegenwoordige onderwijzer te verstreken. Meer kan de Gemeente niet doen. Maar ook zal men de Koning "die zoo veel gezegende pogingen aanwendt om aan de Jeugd een goed onderwijs te verschaffen", verzoeken om een jaarlijkse toelage voor de meester.

Op 7 dec. delen Gedeputeerde Staten aan de Schout mee, dat er gunstig beslist is over het "request van den Schoolonderwijzer te Epe, waarbij deszelfts verzoek om eene toelage of tractement uit de Gemeente te ontvangen, wordt geappuyeerd".

De gemeente moet, te beginnen in 1822, ieder jaar een som van f 60,-- uit de Gemeentekas aan de meester uitkeren. De gemeente moet dat geld maar halen uit de onvoorzienne uitgaven "of eenig ander fonds".

Meester Jacob besloot nu "deze zijne geliefde jeugd en gemeente" niet te veraten. Van enige ingezetenen ontving hij een gift van f 50,-- als dank dat hij niet naar elders vertrok.

Het werd nog beter voor hem. In april 1822 deelde de hoofdschout mee, dat het Z.M. behaagd had met ingang van 1822 een jaarwedde toe te kennen aan de onderwijzer Pijkeren te Epe, groot f 50,--

We hebben de indruk, dat als gevolg van de financiële steun ook de invloed van niet alleen de plaatselijke maar ook van de provinciale en rijksoverheid op het dagelijks schoolgebeuren toenam.

Zo vonden we een brief, gedateerd oktober 1823 over de verplichte vaccinatie. "De ondergeteekenden Schoolonderwijzers binnen het Schoutambt Epe, stellen zich bij deze onder de plegtige belofte, om voortaan geene andere kinderen op hunne scholen toe te laten en te ontvangen dan welke de koepokinenting hebben ondergaan of de natuurlijke kinderziekte gehad hebben, en mitsdien, de meeste zorg te zullen dragen dat die kinderen welke deswegen geene voldoende bewijzen bezitten van de school worden uitgesloten tot dat zij aan dit vereischte zullen voldaan hebben". w.g. J. Pijkeren, HK. Eekmars en B. Scholten.

In augustus 1826 ontving het plaatselijk bestuur een brief van de provinciale commissie van onderwijs, waarin er op aangedrongen werd bij het leren van de nieuwe maten en gewichten een volledig stel maten en gewichten aan te schaffen. Ze konden van goedkoop hout gemaakt worden en om misbruik te voorkomen moest er op staan: "Ten dienste van het onderwijs in de scholen". Vanzelfsprekend moesten ze niet geijkt worden. Genoemd werden van de gewichten: "pond, once, lood, wigtje en korrel". Van de lengtematen werd alleen de el genoemd en van de inhoudsmaten mud, schepel, kop en maatje.

In maart 1827 verleende het gemeentebestuur toestemming om over te gaan tot het aanschaffen van een "leesmachine", 1) die hoogstens f 30,-- mocht kosten.

In 1829 werd door de "Gouverneur van de provincie" geïnformeerd naar de mogelijkheid tot het oprichten van een bewaarschool, maar daar ging de gemeente, blijkens volgende brief, niet op in. "Ter voldoening aan de aanschrijving van de heer gouverneur dezer provincie bij provinciaal blad no. 54 van dezen jare heb ik de eer U Edgestr. te kennen te geven, dat deze gemeente te uitgestrekt is om bewaarscholen op te richten, waardoor het te moeilijk wordt de kinderen derwaarts te geleiden, bovendien bestaat daartoe minder behoefte aangezien van de talrijke klasse van landslieden altijd iemand bij huis moet zijn om ook voor derzelver vee zorg te dragen."

Langdurig werd door het gemeentebestuur beraadslaagd over een betere schoolgeldregeling. In 1830 kwam die eindelijk tot stand en luidde als volgt voor Epe en Oene: "Voor elk kind dat niet schrijft 25 cents per 4 weken, dat schrijft en nog tot de 2e klasse behoort 41 cents en voor elk der genen die schrijven en rekenen en in de 3e of hoogste klasse behoren, 51 cents per 4 weken".

Voor Vaassen resp. 20, 46 en 56 cent.

De gemeente betaalde de meester 1 cent per kind per week en dan moest deze de boeken gratis verschaffen.

De schoolbehoeften die geschat werden op 4 cent per kind per week, zouden uit de nieuwe schoolgeldregeling bekostigd worden.

(Wordt vervolgd).

R. Paasman.

Bronnen: Gemeente-archief Epe.

- 1) Een leesmachine was een kast met losse letters, aan weerszijden twee plankjes, waarop deze letters tot woorden werden samengevoegd.

P.S. In Mededelingenblad nr. 52 noemden we op bladzijde 13 het Opvoedingsinstituut voor Jonge Heeren van de heer Bernard Everwijn Christiaan van Niel, predikant te Vaassen. Over hem en zijn instituut vonden we nog wat bijzonderheden, waarover we in een volgend nummer zullen berichten.

Onderwijsproblemen in Oene

In de twintiger jaren van de vorige eeuw gaf een zekere meester Barend Scholten onderwijs aan de jeugd in Oene en was tevens, zoals toentertijd gebruikelijk was, koster.

Hoewel er in het begin van zijn loopbaan geen klachten waren, gaf later de manier waarop hij zijn ambt waarnam aanleiding tot allerlei strubbelingen, zoals moge blijken uit het volgende verhaal, waarvoor de gegevens ontleend zijn aan het gemeentelijk archief.

Het salaris van de onderwijzer bestond in die tijd uit de bijdragen van de ouders en was afhankelijk van het aantal vakken, waarin de kinderen werden onderwezen. Indien de onderwijzer zich in zijn werk wilde doen bijstaan door een ondermeester of zelfs zijn taak aan zo

iemand wilde overdragen, waren de kosten hiervan geheel voor zijn rekening. Wel moest de hulpkracht over de vereiste bevoegdheid beschikken.

Meester Scholten maakt van deze mogelijkheid gebruik, zodat we omstreeks 1822 een zekeren meester Van den Brink aantrèffen als ondermeester. Deze Van den Brink zullen we later weer ontmoeten. Hij vertrok omstreeks 1826 naar Vaassen en werd opgevolgd door de ondermeester Gangel. Intussen had een zoon van meester Scholten zich in het onderwijsvak bekwaamd en bezat de 3e rangs bevoegdheid. Hij volgt al spoedig meester Gangel op en met deze zoon beginnen de moeilijkheden.

Enige ingezetenen, ouders van schoolgaande kinderen, beklagen zich in juni 1829 over de slechte kwaliteit van het onderwijs, zoals dat gegeven wordt door de jonge Scholten. Trouwens reeds te voren had de Burgemeester, tijdens één van zijn halfjaarlijkse bezoeken "ten einde de bewijzen van vaccinatie na te zitten" geconstateerd, dat het met het onderwijs niet zo best ging en heeft Scholten Jr. daar ernstig over onderhouden. Echter zonder resultaat.

De klachten van de ouders zijn voor de Burgemeester aanleiding om zich tot de schoolopziener in het 2e district, Hoefkamer, te Elburg te wenden. In een uitvoerige brief gedateerd 27 juli 1829 zet hij de gang van zaken uiteen en schrijft o.m. dat de jonge Scholten "weinig lust heeft tot zijn post en dezelve waarneemt, omdat die waargenomen moet worden". Volgens de klagers was de kwaliteit van het onderwijs niet alleen erbarmelijk, maar zag Scholten Jr. er zelfs geen been in de school pas tegen tien uur te laten beginnen en het dan een uur later wel voor gezien te houden. Het aantal kinderen, dat de school bezoekt, loopt behoorlijk terug en van het maken van vorderingen is vrijwel geen sprake. De ouders voelen er weinig voor schoolgeld te betalen voor iets dat de naam onderwijs nauwelijks verdient. In de brief heet het: "De oorzaak daarvan is derhalve nergens anders in te vinden dan

in de weinige lust, welke de onderwijzer in deze zijne betrekking heeft, alzoo hij veel meer geneigd is tot andere bezigheden van handel en dergelijke".

De Burgemeester heeft geprobeerd de zaak nog in onderling overleg te schikken door de oude Scholten bij zich te laten komen en hem mede de delen, dat er, zo hij de post wil behouden, een andere ondermeester moet komen. Hij stelt Scholten voor via een oproep in de "Bijdragen" een andere ondermeester te zoeken, maar dit stuit op verzet. Scholten wil de zaak liever officieus behandelen en zal dan zelf wel voor een andere ondermeester zorgen. Maar dat vertrouwt de Burgemeester niet. In de brief aan de schoolopziener schrijft hij: "want als hij nu iemand neemt, welke even als zijn zoon den gevorderden rang, doch even weinig lust bezit, dan blijft alles in dezelfde omstandigheden en de Gemeente zoude eigenlijk begeren, dat hij voor zijn post bedankte, omdat hij iemand is, die een ruim vermogen en een eigen huis heeft, hetwelk hij ook bewoont, zoodat het kostershuis voor een magazijn gebruikt wordt".

Het antwoord van de schoolopziener laat even op zich wachten, maar op 8 augustus schrijft hij terug, dat hij de zoon van meester Scholten op bezoek heeft gehad en dat deze hem vertelde, dat hetgeen men over zijn ongeschiktheid en onbedrevenheid verspreidde, laster was. De schoolopziener heeft daarop contact opgenomen met een groot aantal ouders van schoolgaande kinderen en is tot de conclusie gekomen, dat het maar beter is veranderingen in het onderwijs te oene aan te brengen. Hij stelt de Burgemeester voor alsnog de oude Scholten over te halen of desnoods te noodzaken zijn post op te geven. Mocht dit niet raadzaam zijn, dan zou een ondermeester van de derde rang aangetrokken kunnen worden, die dan alle inkomsten van de school kan genieten. Hij moet niet bij Scholten gehuisvest worden "om in geenen deele van hem afhankelijk te wezen". De schoolopziener stelt Van den Brink uit Vaassen voor.

De Burgemeester gaat dan weer met de Scholtens praten, maar dat levert niets op. Integendeel, het onderhoud verloopt nogal stormachtig en zelfs dreigt de jonge Scholten met de zaak "de groote weg" op te zullen gaan. Daar de Burgemeester geen kans meer ziet in het "vriendelijke" iets te bereiken, stelt hij de schoolopziener voor Scholten te ontslaan op grond van het laatste gedeelte van Art. 15 van de Schoolwet van 1806 "wegens onkundigheid en omdat de man buiten staat is van onderwijs te geven". Wel vraagt hij zich af, of de Goeverneur in de zaak gekend moet worden en wie dat dan moet doen. Mocht de post vacant worden, dan gelooft hij, dat Van den Brink wel genegen is naar Oene te komen.

Ongeveer een week later schrijft de Burgemeester opnieuw een brief aan de schoolopziener en nu blijkt dat de oude Scholten eindelijk heeft begrepen, "dat het de wijste partij zoude zijn om van het schoolonderwijs af te zien". Hij verzoekt de Burgemeester een ondermeester aan te wijzen, omdat dat voor hem minder onaangenaam zou zijn en geen oproep in de "Bijdragen" te plaatsen. De Burgemeester belooft dit en vraagt nu de schoolopziener of hij iemand weet. Hij zal intussen Van den Brink nog eens polsen, hoewel hij hem liever in Vaassen houdt.

Scholten wil klaarblijkelijk zijn nederlaag zo klein mogelijk houden, al zullen alle inkomsten van de school voortaan naar de ondermeester gaan en deze zal dan ook niet bij hem gehuisvest worden.

Inmiddels is het geduld van de ouders in Oene uitgeput. Zij sturen een request naar de districtscommissaris en deze stuurt op zijn beurt het request naar de Burgemeester om hem over de zaak te berichten.

De Burgemeester moet nu wel "hogerhand" volledig opening van zaken geven. Hij beschrijft in een uitvoerige brief het verloop van de gehele geschiedenis en besluit met:

"want mij dunkt, dat B. Scholten even zooveel als vele onderwijzers van den ouden stempel, wanneer hij zich

namelijk inschikkelijk betoont, kan gebruik maken van het 15e artikel van de Schoolwet van 1806, welke inschikkelijkheid de man nu aan den dag legt met de opkomsten der school ten behoeve van eenen ondermeester af te staan, welke ik bereken dat ongeveer een paar honderd gulden zullen kunnen opleveren, waarom ik dan ook niet geloof, dat er termen zouden wezen om hem van zijnen post te ontzetten, hetgeen naar het mij voorkomt, ofschoon ik geenszins gerekend wil worden den partij van den onderwijzer te nemen, het doel der requestanten wel is, maar waartoe veel partijdigheid, omstandigheden en afgunst mede werken".

Klaarblijkelijk voelt de Burgemeester er weinig voor een aantal ingezetenen van Oene hun zin te geven door er aan mee te werken, dat Scholten volledig aan de kant wordt gezet.

Op 27 oktober schrijft de Burgemeester aan Scholten: "dat met ingang van 1 november aanstaande in het schoolonderwijs te Oene zal worden voorzien en verzoekt hem daarom voor dien tijd de school in orde te doen brengen en in behoorlijken staat aan den onderwijzer Van Wijngaarden over te geven". Deze Van Wijngaarden was ondermeester bij Van den Brink in Vaassen.

Over het kostersambt van de oude Scholten vinden we helaas in het archief geen nadere gegevens. Vermoedelijk blijft hij koster, hoewel dat wel niet naar de zin van een aantal mensen in Oene zal zijn geweest. Een half jaar later stuurt de Districtscommissaris twee door hem ontvangen requesten met het antwoord van Gedeputeerde Staten naar de Burgemeester ter verdere behandeling. Deze requesten met het antwoord van G.S. zijn niet in het archief te vinden. Het was de gewoonte, dat dergelijke stukken aan de afzender werden teruggezonden.

Uit het antwoord van de Burgemeester valt af te leiden, dat één request betrekking had op een verzoek om Van Wijngaarden van gemeentewege een jaarlijkse toelage te geven. De Burgemeester wijst dit af, want zo

schrijft hij: "dat volgens opgave door Van Wijngaarden aan mij gedaan, de schoolgelden in het jaar tussen de f 230,-- en f 250,-- zullen bedragen, hetgeen den-
zelfen alzoo niet tegenvalt, terwijl hij zijn engage-
ment heeft aangegaan op twee honderd gulden".

Het andere request heeft naar het zich laat aanzien te maken gehad met de positie van de koster. Ook hier spelen kennelijk afgunst en partijdigheid een rol, zo-
als de Burgemeester in zijn antwoord aan de Districts-
commissaris stelt. Hij wenst dan ook niet op het
request in te gaan. Het vermoeden bestaat, dat men ge-
tracht heeft de oude Scholten ook van zijn post als
koster te ontheffen.

Van Wijngaarden evenwel krijgt later alsnog bij be-
sluit van Gedeputeerde Staten d.d. 27 mei 1830 een
gratificatie van f 40,--.

D.J. Roelofs.

Geschiedenis van de Eper Brandweer (3)

ONAANGENAAMHEDEN BIJ EEN BRAND.

Dr. E.F.J. Weerts (1821-1889) werd op 29 maart 1852
benoemd als Burgemeester van Epe. Het heeft er even
naar uitgezien dat hij dat geen drie jaar zou blijven.
Op een avond, 18 oktober 1854, terwijl hij in zijn
woning "de Brinkgreve" (op de plek waar nu de
"Rozenhof" staat) zat te werken, werd hij gewaarschuwd,
dat er brand in Vaassen was.

Met het rijtuig van zijn oudste wethouder spoedde hij
zich erheen.

Hij trof er vier brandende huizen aan, verscheidene
brandspuiten, waaronder twee van het Loo, en een boze
Koning Willem die "al vloekende en razende hem schan-
delijk bejegende".

Mr. Edwin Frederik Johannes Weerts
Burgemeester van Epe 1852 ~ 1889

Het gevolg lezen we in de

RAADSVERGADERING VAN 4 NOVEMBER 1854.

5.De voorzitter zegt daarop zich als Hoofd van het Gemeentebestuur eenigzints te moeten of te willen verantwoorden bij den Raad, over de onaangenameheden welke hij ter gelegenheid van den geheerscht hebbenden brand heeft moeten verduren, hij acht zich daartoe geroepen, dewijl het verhaal van het gebeurde op onderscheidene wijzen onder de Ingezetenen in omloop is, en hij alleen door mededeeling van 'tgeen tijdens en na de brand geschiedt is, zich in het oog der meenigte kan regtvaardigen. "Des avonds te zeven uren omstreeks in zijne woning zittende, werd hem de tijding van het ongeluk gebracht en heeft hij zich dadelijk naar de plaats des ongevals begeven alwaar hij te half acht ure aankwam, dat hem toen echter door Z.M. den Koning zeer onverdiend en daarom te grievende woorden waren toegevoegd, en dat zich dit later op den avond nog eens had herhaald, zoodat hij dien avond stellig zijn ontslag als Burgemeester van Epe zou verzocht hebben, indien hij zich niet door vele Ingezetenen daarvan had laten afbrengen. Dat hij echter na de ondervonden behandeling zich niet meer ridderlijk onder zijne Gemeenteleden zou kunnen vertoonen, bij al dien hij niet voldoende door Z.M. den Koning in zijne eer werd hersteld, waartoe dadelijk de noodige stappen door hem waren gedaan. Met dat gevolg dat hem ten laatste de toegang tot Z.M. gelaten was, dat Z.M. zich toen zeer minzaam met hem onderhouden had en met zoo veel onderscheiding behandeld, dat spreker voor zich voldoende voldaan was, doch dat hij als bekleeder eener openbare betrekking zich met die voldoening niet kon tevreden stellen, dat dit door hem aan Z.M. was in overweging gegeven, die beloofd had, het geven van meer openlijke voldoening te zullen overwegen, in afwachting van welke beslissing spreker zijne betrekking zal behouden, doch bij gebreke van welke ge-

noegzame voldoening hij zijn ontslag zoude moeten aanvragen, zoo wel omdat hij zich zonder dezelve niet meer ridderlijk in het openbaar zou kunnen vertoonen, als om geene gelegenheid te geven aan zijne vijanden in de Gemeente te beweren dat hij excus zou hebben verzocht waarvan het tegendeel door hem gedaan was."

6. Vervolgens stelt de voorzitter voor om, "aangezien gebleken is dat de Brandblusmiddelen, hoewel in goeden Staat, volstrekt niet toereikend zijn, en zich niet bevinden op den hoogte van den tegenwoordigen tijd, het brandwezen te regelen, en hetzelfde zoo wel door aanschaffing van blusmiddelen als door het maken van reglementen en het oprigten van een welgeordend personeel, te verbeteren en in orde te maken." Hij stelt daartoe voor te besluiten "tot den aankoop van drie Spuiten, beantwoordende aan de tegenwoordige wetenschap, bijvoorbeeld als de zoodanige die te Vaassen door de geërfdn wordt aangeschaft, en om de daartoe benoodigde kosten, geraamd op omstreeks vijfduizend gulden te vinden of uit den opbrengst van te verkoopen heide, of half uit die opbrengst en voor de wederhelft om te slaan in twee of drie jaren over de Ingezetenen der Gemeente."

Na langdurige beraadslagen waarbij de noodzakelijkheid van voldoende blusmiddelen werd erkend, doch waarbij het bezwaar om die in ééns aan te schaffen werd in het licht gesteld en het nut daarvan betwijfeld, en waarbij de behoefte aan het bewaren der heidevelden voor de Ingezetenen werd betoogd, is met acht van de elf aanwezige stemmen besloten "het brandwezen op de voorgestelde wijze te verbeteren en de kosten daartoe te vinden in ééns uit de opbrengst van zooveel te verkoopen heide als blijken zou daartoe vereischt te worden."

Uitgebreider vinden we het in een schrijven aan de Commissaris des Konings.

Epe, den 25 october 1854.

In antwoord op uwe missieve van 24 Oct, heb ik de eer UE mede te deelen, dat dit mijn rapport op uw missieve zoo zal worden ingerigt, dat ik een categorisch antwoord op de daarin voorkomende vragen hieronder zal doen volgen.

Gedeeltelijk bevatte dat kabinetschrijven des Konings waarheid, gedeeltelijk evenwel met alle respect gezegd ook niet.

In den beginne ja was ik niet bij de Brand te Vaassen tegenwoordig, later echter wel!

Terwijl ik thuis zeer bedaard aan de Begroting der Gemeente zat te arbeiden, werd er ongeveer tegen 7 uur des avonds hard gescheld, en men bragt mij een tijding, dat er te Vaassen Brand was, toen ben ik onmiddelijk, gelijk door geloofwaardige getuigen desnoodig zou kunnen verklaard worden, zonder eenig oponthoud naar Vaassen gereden, kwam dààr te $\frac{1}{2}$ 8 ure aan, en ben eerst ongeveer te 2 ure thuis gekomen na alles zooveel mogelijk geregeld te hebben, zooals hieronder zal blijken. Hoe de brand is angekommen is mij nog een raadsel, en ik ben nog druk bezig met onderzoek of hier ook aan kwader trouw kan gedacht worden, 'tgeen ik echter niet geloof.

Zoodra toen de Brand is uitgebarsten was ook onmiddelijk de Brandspuit van Vaassen tegenwoordig en eene kleinere spuit van eene aangrenzende Koperfabriek van den Heer Kemper, welke laatste spuit met een 10 tal arbeiders van die fabriek, aan 't hoofd waarvan ons raadslid P. Heering was, ook vele diensten heeft bewezen.

Volgens mijn gedaan onderzoek hebben de Ingezeten van Vaassen zich vooral in den beginne perfect gehouden, zooals ook de drie leden van den Raad, P. Heering, L. Mulder en J. Mulder, die al het hunne in 't werk hebben gesteld, om zooveel mogelijk hulp aan te brengen om alles in orde te houden, ook de beide Veldwachters van Vaassen en Epe, Van Egteren en Wensink, en die van Nijbroek hebben in alles zeeker hun plicht gedaan, wat het mede helpen blusschen aangaat van den Brand.

Wij zijn alle zeer dankbaar geweest, dat Z.Maj. de goedheid heeft gehad Spuiten en volk van 't Loo naar Vaassen te laten aanrukken, dewijl wij anders geen raad zouden geweten hebben, om het vuur uittemaken. Doch al mijne Informatiën komen daarop neder, dat de voortgang van den Brand reeds gestuit was, vóór de spuiten van 't Loo waren angekommen.

Het Brandwezen te Epe en Vaassen en Oene is nog verre af van geregeld te zijn, zoals het behoort; groote behoefte bestaat er aan goede Brandspuiten die op de hoogte van de tegenwoordige kunst zijn, dewijl onze spuiten (hoewel goed in orde) nog van dien aard zijn, dat men er het water met emmertjes in moet dragen, 'tgeen van weinig waarde is, dewijl de pompen in onze hooge streken spoedig weigeren water te geven en het loopende water meest te ver af.

Geen der Leden van 't Bestuur zijn daarbij tegenwoordig geweest dan de opgemelde Leden uit Vaassen en mijn persoon. Wij hebben gedurende den Brand zooveel en zoo goed mogelijk gedaan, wat wij dienstig oordeelden, dat op het oogenblik zelfhulp konde aanbrengen; de huisgezinnen die hunne woningen verloren zijn terstond bij anderen onder dak genomen; nadat alle gevaar over was en de spuiten weder naar het Loo vertrokken, heb ik twee man uit elk huis laten ontbieden die niet alleen gedurende den nacht aldaar de wacht moesten houden doch nog arbeidzaam moesten zijn, om het smeulende vuur zooveel doenlijk door water en het bedekte met zand te blusschen; allen zijn opgekomen en hebben hun plicht gedaan.

Het valt niet te ontkennen, en de waarheid zal nimmer voor mij verhaald worden, dat eenige Vaassensche menschen welligt meer hadden kunnen doen dan door hun gepresteerd is, doch dit is ook een bepaalde waarheid, dat de roep daarvan veel erger is geweest, dan de werkelijkheid. Zoo heeft men ook verhaald, dat het Vaassensche volk gedurende de Brand in de herberg zat te drinken; mijne informatiën luiden verder, 'tgeen ook door mijzelf gezien is, dat juist het volk van Apeldoorn en het Loo, zich zóó aan sterken drank heeft te buiten gegaan; enfin, de een schuift het op de

ander, doch dit is zeker, dat ik reeds in de volgende week een voorstel bij den Raad zal indienen, 'tgeen wel eenige tegenkanten zal ondervinden, doch door mij zal beproefd worden er door te krijgen, namelijk, om het geheele Brandwezen in Epe, Vaassen en Oene te regelen; heide te verkoopen, en daarvoor 3 flinke Brandspuiten met perspompaanjagers aan te schaffen, het geheele personeel te organiseren en verdere maatregelen te nemen, ten einde het Brandwezen in mijne Gemeente op zulk een hoogte te brengen, dat er geene of weinig aanmerkingen op zullen vallen. Ik kan dus geredelijk bekennen dat met onze eigen geringe middelen tot het blusschen van Brand evenwel veel is gedaan, dewijl gelijk ik al had mogen melden, het grootste gevaar bepaaldelijk gestuit was, vòòr de spuiten van het Loo aanrukten. Ik had de spuiten van Epe ook nog laten komen, doch die hebben wij niet gebruikt, dewijl alle pompen geen water meer gaven, en het buitendien niet meer te doen was, om met emmertjes die spuit steeds met water gevuld te houden.

Ik geloof dat ik nu zoo breedvoerig mogelijk uw eerste vragen beantwoord heb, wat de beide laatste vragen betreft, daarover zal ik u ook het juiste verhaal hieronder laten volgen.

Toen mij dan de tijding van brand was gezonden, ben ik gelijk hierboven geschreven staat, onmiddellijk naar Vaassen gereden; daar aankomende gaf ik eerst enige bevelen en ging toen de Koning opzoeken, en had de eer, tegen Z.Maj. te zeggen, dat het mij speet dat ik wat laat bij den Brand was aangekomen, doch dat ik nu eerst tijding door iemand had gekregen; die toevallig uit Apeldoorn kwam; waarop Sire mij ten aanhoore van ieder, met een donderende stem toevoegde "Die kerel heb ik u gezonden en jij had hier moeten zijn, en ik zal het u doen bezuren!"

Waarop ik mijn pet afnam en slechts deze woorden zeide "Sire! dat zijn harde doch onverdiende woorden!" toen terstond wegging om verder naar den Brand te zien. Ook is het later nog gebeurd, dat men bezig was een huis te bespuiten, waarmede men met die spuit aan een ander gedeelte meer met kon doen, ik gaf zulks aan de spuit-

gasten te kennen, met bevel daarnaar te handelen, toen heeft het Sire behaagd, op eene voor mij allesbehalve aangename wijze weder te bevelen, dat de spuit dáár moest blijven staan, en niet met mij mede zou gaan. Ik liep toen bij een mijner raadsleden in, papier vragende, dewijl ik van plan was terstond mijn ontslag in te dienen, doch alle hielden mij daarvan terug, en het deed mij groot genoeg te mogen ondervinden, dat mijnen Ingezetenen mij zeer vele blijken van sympathie gaven; te meer, daar vele de eer hadden gehad aan Sire onder het oog te brengen, dat ik in dezen hoegenaamd geen schuld had, dewijl ik door de late tijding onmogelijk eerder te Vaassen had kunnen zijn. Verder zijn gepaste demarches door mij gedaan, ten einde openlijk een bewijs van Z.Maj. te verlangen teneinde mij weder in mijn eer hersteld te zien. Deze zijn nog hangende.

Verscheidene Ingezeten hebben bij mij aanzoek gedaan, of het mij aangenaam zou zijn, indien er een request aan Sire werd gezonden. En gaf allen ronduit ten antwoord, dat ik natuurlijk erkentelijk voor de offer-te was, doch dat ik zulks liever niet wenschte.

Heden te Vaassen zijnde, vernam ik, dat de notabelen van Vaassen een request aan Sire reeds gisteren hadden ingediend, waarbij Z.Maj. bedankt werd, voor de aan-gebragte hulp, en waarin tevens nogmaals naar ik hoor, mijne onschuld in deze geheele geschiedenis werd ge-pleit; deze tijding deed mij inderdaad groot genoeg en ik wil van harte wenschen, dat zich de zaak nog te goede zal schikken. Ik geloof niet, dat mij in deze geheele zaak iets kan worden ten laste gelegd.

De eenige personen, die eigenlijk de eenige schuld aan deze onaangename scenes geweest zijn, waren de veldwachters, die hadden mij onmiddellijk tijding moeten zenden; doch wiens werk is volmaakt, en de consternatie was zóó groot, dat zij eerder aan blusschen dachten, dan aan mij.

In ieder geval heb ik hen hun verzuim onder het oog gebragt, en hun bepaaldelijk bevolen, dat zij mij altijd en terstond, al was het ook te middernacht, tijding van alle buitengewone gebeurtenissen moesten zenden.

Inmiddels geloof ik mijn verslag te kunnen eindigen, terwijl het mij een aangename taak zal zijn, verdere inlichtingen desverlangd te geven.

Comm. der Koning

De Burgemeester
w.g. Weerts

(wordt vervolgd)

W. van Putten.

Bronnen: Archief Gem. Epe
Mededelingenblad Ampt Epe no. 25.

Heeft Epe de tram gemist? (1)

Niet iedereen weet dat exact 80 jaar geleden de directeur van de Geldersche-Overijsselsche Stoomtrammaatschappij te Loghem, de heer J.A. Lefèvre, plannen had voor aanleg van een tramlijn Deventer-Epe-Elburg. Het was zijn bedoeling om via Terwolde-Nijbroek en Oene naar Epe te gaan en verder naar de stad Elburg tot de haven om deze met Deventer te verbinden. Voor die tijd een lumineus plan.

Er waren al plannen geweest om de Veluwe betere verbindingen te geven met de steden rondom, zoals Zwolle, Deventer en Elburg. En gelet op het succes van de lokaal-spoorlijn Het Loo-Hatterem moest dit mogelijk zijn. In die jaren was de overbrugging van de IJssel bij Zwolle (Katerveer was toen nog volop in gebruik) nog steeds geen haalbare kaart. Samen met Ir. I.C.F. Laurillard te Deventer, werd in 1906 bij de betrokken gemeentebesturen een concessie aangevraagd voor de aanleg van die stoomtramverbinding Deventer-Epe-Elburg.

Het Deventer-Dagblad schreef destijds:

"Dit plan zal ongetwijfeld in ruimen kring sympathie verwerven, daar het een zaak betreft die zeker van belang is, vooral voor Deventer. Een welvarende streek (?)

wordt e. door aan de stad verbonden en de handel van Deventer met Epe zal door deze verbinding zich zeker belangrijk uitbreiden".

In de concessie-aanvraag werd verzocht deze voor 50 jaar te verstrekken en een renteloos voorschot ineens of een jaarlijkse subsidie of rente-garantie voor de aanleg ervan.

Uiteraard werd reeds zoveel mogelijk propaganda gemaakt voor realisering van dit plan.

Om de aanleg te kunnen realiseren, waren diverse werkzaamheden van diverse aard nodig om uitgevoerd te worden, zoals terreinopmetingen, grondpeilingen, begrotingen en exploitatieplannen. Hiervoor was, wat nu heet een zgn. "voorbereidingscrediet" nodig. Dit crediet moest komen uit het enthousiasme van de bevolking door f 25,-- of meer te storten; volgens deskundigen zou een bedrag van f 1000,-- toereikend zijn. De gemeenteraad van Deventer stelde de concessie-aanvraag in handen van B. en W., die het voor advies doorzonden aan de Kamer van Koophandel aldaar.

In de zitting van 22 oktober 1906 van dat lichaam werd erop gewezen, dat het in 't belang van 't handeldrijvende Deventer is, als zo'n lijn tot stand komt. Er kan in dat opzicht dus gunstig geadviseerd worden. De Kamer onthield zich ervan, over 't financiële gedeelte van de zaak een uitspraak te doen, doch alleen te wijzen op de wenselijkheid om zoveel mogelijk plaatsen met Deventer in directe verbinding te brengen en de stad zodoende te maken tot een centraal punt". Eén van de leden der Kamer juichte elke instelling van een nieuwe en elke verbetering van een bestaande verkeersweg toe (de weg Epe-Oene-Deventer was destijds vaak onbegaanbaar*).

Doch hier moest gewaarschuwd worden tegen overschatting. De hoofdplaats aan de nieuwe lijn zal Epe wezen. Wel tracht men daar van diverse kanten de zaak te steunen, doch vergeet niet dat Epe reeds een goed en goedkope verbinding heeft door lokaalspoor (Een profetische blik*).

Wordt vervolgd.

F. Zandstra.

*) noot van de schrijver.

Lijst van Onroerende Monumenten in de gemeente Epe volgens art. 8 van de Monumentenwet

In het vorige nummer van dit blad heb ik, in het artikel over de "gemeentelijke monumentenverordening", beschreven, hoe de gemeentelijke monumenten-commissie een lijst van historische gebouwen klaar had, toen de "Rijksdienst voor de Monumentenzorg", nu in Zeist, haar lijst wilde samenstellen van gebouwen, die in Epe in aanmerking kwamen om volgens art. 8 van de monumentenwet te beschermen.

In de toelichting bij deze lijst schrijft "Monumentenzorg":

"Op het grondgebied van de gemeente Epe zijn behalve het dorp Epe zelf, de dorpen Vaassen en Oene gelegen. Wegens de belangrijke functie als centrum van pension- en hotelbedrijf, die Epe de laatste decennia in toenemende mate vervult, heeft de kern van dit dorp het historische aspect grotendeels verloren en zijn hier behalve de uitzonderlijk fraaie 15e eeuwse dorpskerk met haar ten dele laat-romaanse toren, vrijwel geen monumenten aan te wijzen. Hetzelfde geldt voor de kern van Vaassen, waar een niet onbelangrijke industrialisatie de oorspronkelijke structuur gewijzigd heeft. Van groot belang is hier het slot De Cannenburgh met zijn omringend landgoed, noordelijk van de dorpskern. Oene, op de linkeroever van de IJssel gelegen, heeft zijn agrarische structuur bewaard en telt, naast de belangrijke middeleeuwse kerk, verscheidene boerderijen, die harmonisch in het ongerepte rivierenlandschap gesitueerd zijn.

Het westelijk deel van de uitgestrekte gemeente neemt een aanzienlijk deel van de Veluwe in beslag en wordt gekenmerkt door een grote mate van landelijke schoonheid. Vrij talrijke, goed bewaarde boerderijen uit de 18e en vroege 19e eeuw liggen hier verspreid in de bossen, heidevelden en akkers en hebben als geheel een grote waarde uit oudheidkundig doch ook uit recreatief oogpunt. Opmerkelijk gaaf bewaard zijn de kleine

buurtschappen Gortel en Niersen, westelijk van Epe in de bossen gelegen".
(m.i. had hier zeker ook Tongeren genoemd moeten worden. v.l.).

De oorspronkelijke lijst uit 1966 is enkele keren gewijzigd. Twee mooie boerderijen, Dijkhuizerweg 29 Epe en Weteringsdijk 3 Oene, zijn van de lijst afgevoerd en Julianalaan 51 Vaassen is op 8 mei 1979 door brand verwoest en is niet weer opgebouwd.

De rijksmonumentenlijst, zoals deze nu geldt is als volgt:

EMST:

Hanendorperweg 62.

Goed bewaarde hoeve, blijkens jaartal-ankers 1851, onder rieten dak en met vlechtingen in de voorgevel. Vensters met luiken en 20-ruits schuiframen. Deur met eenvoudig bovenlicht.

Schaapskooi, Korte Laarstraat.

Op de hoek van de Korte Laarstraat en de Hoofdweg een schilderachtige, houten schapskooi met hoog rieten dak.

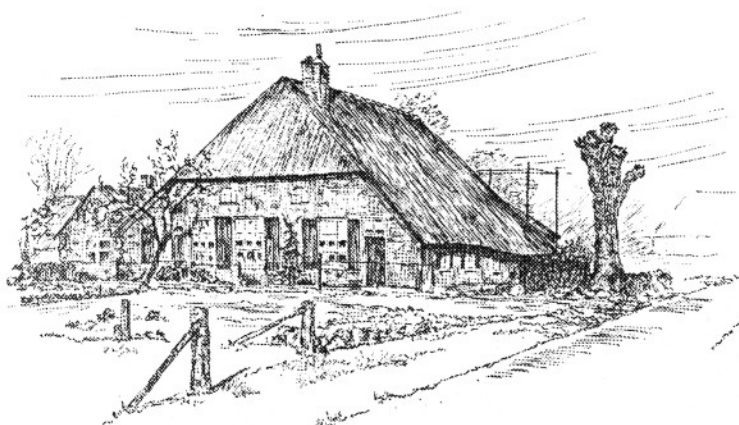

Schapskooi

Korte Laarstraat Emst 1967

Laarstraat 24.

Goed bewaarde boerderij in gave, landschappelijke omgeving (XIX A). Rieten dak, vensters met luiken en negen-ruits schuiframen in de voorgevel.

Oude Boerderij

Laarstraat

Emst 1968

Smallertsweg 6.

Gepleisterde boerderij op T-vormige plattegrond met op het woongedeelte een rieten schilddak.
Begin 19e eeuw.

Eperweg 27 - 27a, "'t Witteveen".

Boerderij met gaaf bewaard dwars woonhuis (XIX a).
In het hoge rieten dak twee dakkapellen met frontons.
Vensters, waarin ramen met roedenverdeling uit de bouw-
tijd. Latere, doch goed bij het woongedeelte passende
stal.

EPE:

Ned. Herv. Kerk, Hoofdstraat 76.

Grote, geheel met tufsteen beklede, dorpskerk met diep,
driezijdig gesloten koor (XV A), driebeukig, pseudoba-
siliek schip (XV B) en rijzige toren (XII) met rond-

boogfriezen verlevendigd, verhoogd (XV B?), waarbij
de romaanse zuiltjes der gekoppelde galmgaten opnieuw
zijn toegepast. De kerk is overwelfd met kruisribgewel-
ven. Inwendig: koorhek (ten dele XVI) en hardstenen
doopvont (XV).

Dellenweg 1, "De Veldhoeve".

Gaaf bewaarde boerderij (midden XVIII?). Gepleisterde
muren, vensters met ramen, waarin kleine roedenverde-
ling en luiken. Deur met gesneden bovenlicht
Lod. XIV (XX). Strodak.

Wachtelenbergweg 40.

Boerderij (XIX A?) met gaaf bouwlichaam, gepleisterde
gevels, waarin vensters met in de ramen de
oorspronkelijke roedenverdeling en luiken, rieten dak.
Goede houten schuur met strodak.
(Op 19 januari 1980 afgebrand. Zal weer herbouwd worden).

Wachtelenbergweg 9, "Hans en Grietje".

Gaaf bewaarde, kleine landarbeiderswoning (XIX a).
Gepleisterde muren, mooi rieten dak, in de voorgevel
schuifraam met luiken. (Gerestaureerd in 1966).

Hoofdstraat 110.

Voormalige herenboerderij, waarvan het dwarse woonge-
deelte, links naast de deur gedateerd 1844, met hoog
schilddak met hoekschoorsteen, bekroond met kapjes en
met dakkapellen, gedekt door gebogen frontons, heeft.
De voorgevel gaaf bewaard: deur uit de bouwtijd, met
bovenlicht, waarin levensboom, geflankeerd door pilas-
ters, die een kroonlijst dragen. Vensters met getoogde,
zesdelige schuiframen en luiken. De naar de straatweg
gekeerde zijgevels van woonhuis en stal zijn verminkt
door moderne etalages. Voor het woonhuis een tuin,
waarin twee oude bomen. De tuin was afgesloten door
een ijzeren hek met twee ronde natuurstenen hekpijlers,
bekroond door Ionische kapitelen en siervazen. (Helaas
is dit hek verdwenen).

Kopermolenweg 5, "De Kopermolen".

In een fraaie landschappelijke omgeving gesitueerde
watermolen, in de huidige vorm $\pm$ 1750. Langwerpig bak-

stenen molenhuis, waarvan de zolderverdieping in hout is opgetrokken en een hoog schilddak, met pannen gedekt, draagt. Het molenrad in de beek is aanwezig. In de oostgevel een getoogde poort met natuurstenen hoekblokken. Vensters met houten kozijnen en negen-ruits schuiframen. Het oude gangwerk is in tact.
(Gerestaureerd in 1975).

Tegenover het molenhuis een bakstenen schuur met pannen dak en getoogde inrijpoort, waarnaast in ijzeren cijfers op de muur het jaartal 1837. Aan de overzijde van de stuwbeek bij de molen een schuur van gepotdekselde houten delen met een pannen dak.

Vlijtweg 31, "t Hemeltje".

In gave landelijke omgeving gelegen kleine arbeiderswoning uit XIXa. Vrijwel ongewijzigd bewaard: witgepleisterde muren, rieten dak en schuifraam uit XIXc, waarvoor luiken. (Gerestaureerd in 1971).

Wisselseweg 80, nu Burgweg 1.

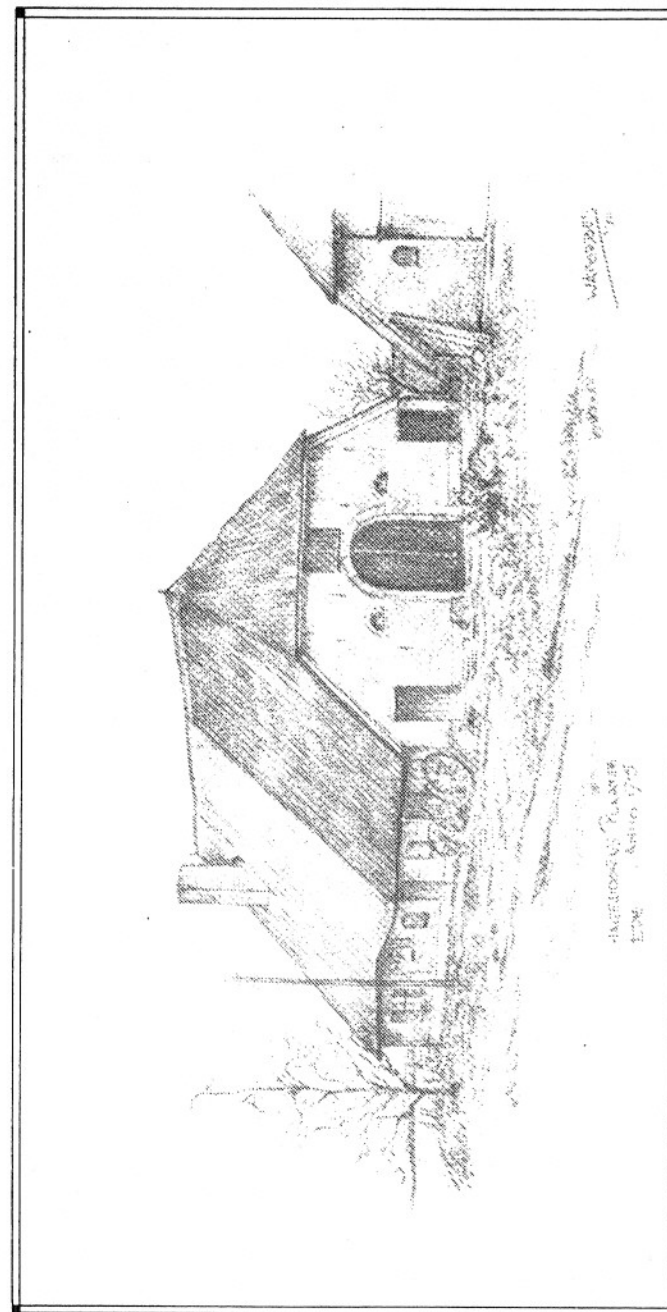
Uit 1740 daterende, goed bewaarde boerderij met gepleisterde gevels, waarin aan de voorzijde vensters met luiken en zes-ruits schuiframen. Rieten dak.
(Gerestaureerd in 1967).

Ledderweg 11, "De Hagedoorns Plaatse".

Goed bewaarde boerderij, blijkens jaartalankers is de voorgevel uit 1715, gelegen in gave, landelijke omgeving. Hoog rieten dak, goede schuur met rieten dak. De voorgevel heeft aan weerskanten onder de daklijst duivengaten. Vensters met luiken en zesdelige schuiframen. In de rechter zijgevel van het woongedeelte een oud venster met geprofileerde houten middenstijl.
(Gerestaureerd in 1977).

Woesterbergweg 2, "De Achterste Molenhoeve".

Goede, gepleisterde hoeve uit 1711 onder rieten wolfsdak. Vensters met luiken en schuiframen met kleine roedenverdeling. Inwendig een tegelschouw uit de 18e eeuw met geprofileerde houten kap. Bakhuis midden 19e eeuw.

"De Hagedoornse Plaatse" 1715

GORTEL:

Gortelseweg 73.

Boerderij, in oorsprong wellicht XVIII, met fraai rieten wolfsdak en gepleisterde voorgevel, waarin vensters met goede roedenverdeling in de ramen. Twee roedenbergen. Houten schuur.

Hanendorperweg 112.

Eenvoudig keuterijtje (XIXa ?) van goede hoofdvorm en met rieten wolfsdak. Hooiberg en houten schuur.

Hanendorperweg 113.

Keuterijtje, waarschijnlijk XVIII, met rieten wolfsdak. Inwendig: goede schouw met paarse tegels.

Hanendorperweg 114.

Boerderij onder rieten wolfsdak en met gepleisterde voorgevel, waarin vensters met zes-ruits-ramen en luiken. Erf met mooi geboomte.

Hanendorperweg 116.

Boerderij (XIXa ?) met goede hoofdvorm en rieten wolfsdak.

Oranjeweg 119.

Boerderij (XIXa ?) met goede hoofdvorm en rieten wolfsdak.

NIERSEN:

Niersenseweg 17.

Boerderij (ca. 1825) met hoog, rieten wolfsdak, vensters met kleine roedenverdeling in de ramen en luiken. Mooie roedenberg.

Niersenseweg 21.

Boerderij (XIX a ?) met gave hoofdvorm, rieten dak en goede roedenverdeling.

Niersenseweg 40.

Boerderij (XIX a ?) met hoog, rieten wolfsdak. Vensters met kleine roedenverdeling in de ramen en luiken. Schuur van gepotdekselde houten delen.

Niersenseweg 42.

Boerderij, blijkens een jaartalsteentje in de gevel uit 1826. Hoog, rieten wolfsdak, goede roedenverdeling en luiken.

OENE:

Ned. Herv. Kerk, Dorpsstraat 1.

In oorsprong Romaanse Dorpskerk (XIIa ?) met eenbeukig schip en sobere toren van tufsteen, geflankeerd door lage zijkapellen. Koor en zijbeuken, waarvan de zuidelijke met driehoekige sluiting naast het koor (XV ?). De kerk is overwelfd met kruisribgewelven. In 1951 uitgebreid met een noordelijke dwarsbeuk in quasi-oude vorm.

Eperweg 14-16, "Spekslagerhuis".

Boerderij met aantrekkelijk woonhuis onder hoog schilddak met hoekschoorstenen. Het uit het midden van de 19e eeuw daterende woonhuis heeft een deuromlijsting met hoofdgestel en in het fries enig snijwerk. Vensters met luiken en spitsbogige, zesdelige schuiframen. Daklijst hersteld en dakkapel weer aangebracht. Goede, oude stal.

Houtweg 2.

In de kom van het dorp gelegen herenboerderij uit ca. 1860, karakteristiek voor het welvarende aspect van het 19e eeuwse Oene. Het dwarse woonhuis heeft een hoog, met pannen gedekt dak, bekroond door gemetselde schoorstenen. Vensters met luiken en schuiframen, deur met levensboom in het bovenlicht, alles uit de bouw-tijd.

Houtweg 41, Korenmolen "Werklust".

Achtkantige, houten bovenkruier op gemetselde voet. Stelling. De molen dateert uit 1858 en werd gerestaureerd in 1964. (Nu erg verwaarloosd).

Oosteroenerweg 17.

Gaaf bewaarde boerderij (ca. 1800 ?) met gepleisterde gevels en rieten dak. In de voorgevel vensters met luiken en kleine roeden-verdeling in de ramen.

IJsseldijk 6, "De Kleine Voorn".

In het fraaie rivierenlandschap gelegen kleine boerderij, 1821, onder rieten dak en met in de voorgevel vensters met luiken en negen-ruits schuiframen.

Roedenberg met strodak.

IJsseldijk 8, "De Grote Voorn".

In het zeer fraaie rivierenlandschap gelegen eenvoudige boerderij met dwars woonhuis uit 1844 onder rieten dak met hoekschoorstenen. Vensters met luiken en zesdelige schuiframen. Inwendig twee curieuze tegelkamers uit de bouwtijd. Ter zijde een schilderachtige schuur met strodak.

TONGEREN:

Chevalierlaan 13-15.

In mooie, landelijke omgeving gelegen, gaaf bewaarde boerderij genaamd "TAA.RE", welke naam in muurijzers in de voorgevel staat. Jaarankers: 1718 in de linker zijgevel. Gepleisterde gevels, rieten dak, vensters met luiken en ramen met kleine roedenverdeling. Boven de deur een van elders afkomstige gietijzeren levensboom. Stal met gepotdekselde houten delen. De boerderij is op verantwoorde wijze ingericht tot zomerverblijf, waarbij het interieur van woonhuis en bedrijfs-gedeelte zoveel mogelijk in de oude staat bewaard gebleven zijn.

VAASSEN:

Maarten van Rossumplein 1-2-3-4-, "De Cannenburgh". Omgracht rechthoekig kasteel, op de vier hoeken geflankeerd door aan de noordzijde rechthoekig en aan

de zuidzijde vierkante torens en gedekt door een hoog schilddak. Naast de zuid-oostelijke hoektoren een vooruitspringende ingangpartij met rijke versiering in renaissancevormen.

Gebouwd midden XVI, waarschijnlijk met gebruikmaking van oudere kelders. In 1751 is de ingang verplaatst naar het midden van de voorgevel en voorzien van een natuurstenen omlijsting in Lodewijk XIV-trant. Brug en bordes uit 1751. Oorspronkelijk droegen enkele torens spitsen met ui-bekroningen. Aan weerszijden van het voorplein klassicistische bouwhuizen, de westelijke uit 1742, de oostelijke uit 1752.

Kelders gerestaureerd in de laatste oorlog.

Brug en bordes gerestaureerd in 1963-1964.

Kasteel gerestaureerd in 1976-1980.

Het slot is omgeven door een bosrijk landgoed.

Marktplaats 7, Toren der Ned. Herv. Kerk.

In oorsprong laat-gotisch, bakstenen bouwwerk (ca. 1500), gewijzigd in 1862. In de toren een luidklok door Geert van Wou.

Ganzenebweg 6, Hoeve "De Mol".

Boerderij, gedateerd 1812, met rieten wolfsdak en vensters met luiken en zes-ruits-schuiframen.

G.S. van Lohuizen.